અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

[૨૦૧૪] ૪ એસ.સી.આર. ૪૭૫

હોમી રાજવંશ

વિ.

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય

(ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૬૮૭/૨૦૧૪)

માર્ચ ૨૭, ૨૦૧૪

[મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ પી. સથાશિવમ, ન્યાયમૂર્તિઓ રંજન ગોગોઈ અને એન.વી. રમના]

કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ – કલમ ૪૮૨ – હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ – કાર્યક્ષેત્ર – નાફેડના અધિકારીઓ દ્વારા ભંડોળની ઉચાપતના આક્ષેપો – અપીલકર્તા અને સામાવાળા નં. ૩ સહિત અન્ય આરોપીઓ વિરુદ્ધ

ચાર્જશીટ – સામાવાળા નં. ૩ એ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬/૨૨૭ સાથે વાંચતા સીઆરપીસી ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ રિટ પિટિશન દાખલ કરી – અપીલકર્તાને પિટિશનમાં પક્ષકાર તરીકે દર્શાવવામાં કે જોડવામાં આવ્યા ન હતા – હાઇકોર્ટે રિટ પિટિશન મંજૂર કરી અને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ સામાવાળા નં. ૩ વિરુદ્ધ પડતર ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરી – ઠેરવેલ કે: હાઇકોર્ટે કેસમાં સહ–આરોપી એવા અપીલકર્તાને સાંભળ્યા વિના સામાવાળા નં. ૩ વિરુદ્ધની ફરિયાદ રદ કરવામાં ભૂલ કરી હતી કારણ કે તેમની કથિત ભૂમિકાઓ એકબીજા સાથે સંકળાયેલી હતી – હાઇકોર્ટે સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા દાખલ કરાયેલ રિટ પિટિશનમાં અપીલકર્તા પક્ષકાર ન હોવા છતાં અપીલકર્તા વિરુદ્ધ તારણ પર આવવામાં વધુ ભૂલ કરી હતી – હાઇકોર્ટે અપીલકર્તાને સાંભળવાની તક આપ્યા વિના તેમની વિરુદ્ધ સામાવાળા નં. ૩ ની રજૂઆતો સાથે માત્ર સંમતિ દર્શાવી હતી – હાઇકોર્ટે તેની હકૂમતનો અતિરેકપૂર્ણ ઉપયોગ કર્યો હતો જે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના સંપૂર્ણ ઉલ્લંઘનમાં હતો – જોકે હાઇકોર્ટ સીઆરપીસી ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અંતર્નિહિત સત્તાઓ ધરાવે છે, તેમ છતાં આ સત્તાઓ વાસ્તવિક અને નક્કર ન્યાય કરવા માટે છે, જેના સંચાલન માટે જ તે અસ્તિત્વમાં છે અથવા કોર્ટની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ અટકાવવા માટે છે – હાઇકોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તાને પક્ષકારોમાંના એક તરીકે જોડવામાં/દર્શાવવામાં આવ્યા ન હોવાથી, સામાવાળા નં. ૩ ની રજૂઆતોના આધારે, સાંભળવાની તક આપ્યા વિના, તેમની કથિત ભૂમિકા વિરુદ્ધનું ચોક્કસ તારણ ટકાવી શકાય નહીં – બાબત પાછી મોકલવામાં આવી – રિટ પિટિશનમાં અપીલકર્તાને સામાવાળા

નં. ૪ તરીકે જોડવામાં આવે – હાઈકોર્ટ બાબતની નવેસરથી સુનાવણી કરે – પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ – કલમ ૧૨૦બી સાથે વાંચતા કલમો ૪૦૯, ૪૧૧, ૪૨૦, ૪૬૭, ૪૬૮ અને ૪૭૧.

અપીલકર્તા નેશનલ એગ્રીકલ્ચરલ કો–ઓપરેટિવ માર્કેટિંગ ફેડરેશન ઓફ ઇન્ડિયા લિ. (નાફેડ) માં એક્ઝિક્યુટિવ ડિરેક્ટર હતા. નાફેડના મેનેજિંગ ડિરેક્ટર એવા સામાવાળા નં. ૩ એ નાફેડની વ્યાવસાયિક પ્રવૃત્તિઓનું વૈવિધ્યકરણ કરવા માટે નાફેડના પ્રથમ બિન–કૃષિ જોડાણને મંજૂરી આપી હતી અને તમામ બેઠકોમાં ભાગ લીધો હતો અને સદર હેતુ માટેના તમામ વ્યવહારોને મંજૂરી આપી હતી. જ્યારે સામાવાળા નં. ૩ નો આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રવાસ માટે જવાનો કાર્યક્રમ હતો, ત્યારે તમામ તાકીદની બાબતોમાં ધ્યાન આપવા માટે અપીલકર્તાને કાર્યકારી મેનેજિંગ ડિરેક્ટર બનાવવામાં આવ્યા હતા.

ત્યારબાદ, બિન–કૃષિ વ્યવસાયમાં તેના અધિકારીઓ દ્વારા ભંડોળની ઉચાપતના આક્ષેપો પર હાઈકોર્ટ સમક્ષ નાફેડ વિરુદ્ધ જાહેર હિતની અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. ભારત સરકારે તેના જવાબમાં જણાવ્યું હતું કે સીબીઆઈ તપાસ હાથ ધરવામાં આવશે. સીબીઆઈ એ આઈપીસી ની કલમો ૪૦૯, ૪૧૧, ૪૨૦, ૪૬૭, ૪૬૮ અને ૪૭૧ સાથે વાંચતા કલમ ૧૨૦બી હેઠળ ગુનો કરવા બદલ અન્ય આરોપીઓની સાથે અપીલકર્તા અને સામાવાળા નં. ૩ વિરુદ્ધ ચાર્જશીટ દાખલ કરી હતી. આ તબક્કે, સામાવાળા નં. ૩ એ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬/૨૨૭ સાથે વાંચતા સીઆરપીસી ની કલમ ૪૮૨

હેઠળ હાઇકોર્ટ સમક્ષ બિન–તહોમત મુક્તિ માટે રિટ પિટિશન દાખલ કરી હતી. વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા, હાઇકોર્ટે રિટ પિટિશન મંજૂર કરી હતી અને મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ સામાવાળા નં. ૩ વિરુદ્ધ પડતર ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરી હતી.

અપીલકર્તાએ આ કોર્ટ સમક્ષ દલીલ કરી હતી કે: (૧) હાઇકોર્ટે કેસમાં સહ–આરોપી એવા અપીલકર્તાને સાંભળ્યા વિના સામાવાળા નં. ૩ વિરુદ્ધની ફરિયાદ રદ કરવામાં ભૂલ કરી હતી અને હકીકતો પર સમરી ટ્રાયલ ચલાવીને તેની હકૂમતનો અતિરેકપૂર્ણ ઉપયોગ કર્યો હતો; (૨) હાઇકોર્ટે સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા દાખલ કરાયેલ રિટ પિટિશનમાં અપીલકર્તા પક્ષકાર ન હોવા છતાં અપીલકર્તા વિરુદ્ધ તારણ પર આવવામાં અને અપીલકર્તાને સાંભળવાની તક આપ્યા વિના સામાવાળા નં. ૩ ની રજૂઆતો સાથે સંમત થવામાં ભૂલ કરી હતી; અને (૩) વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં અપીલકર્તા વિરુદ્ધના પ્રતિકૂળ તારણો ટ્રાયલને અસર કરશે, અને તેથી તે રદ કરવા માટે અરજ કરી હતી.

અપીલ મંજૂર કરતા, કોર્ટે

ઠેરવેલ કે: ૧. ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરવા માટે હાઇકોર્ટ સમક્ષ સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા દાખલ કરાયેલ રિટ પિટિશનમાં, અપીલકર્તાને પક્ષકારોમાંના એક તરીકે દર્શાવવામાં કે જોડવામાં આવ્યા ન હતા. બીજી તરફ, હાઇકોર્ટ સમક્ષ કેટલીક જગ્યાએ અને, વાદગ્રસ્ત હુકમના ફકરા ૧૦ માં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં, અપીલકર્તાની ભૂમિકા અંગે ખાસ દલીલ કરવામાં આવી હતી.

સામાવાળા નં. ૩ ની દલીલો અને ત્યારબાદના નિષ્કર્ષ સહિતના સ્પષ્ટ તારણોનું અવલોકન સામાવાળા નં. ૩ ને ફોજદારી કાર્યવાહીમાંથી માત્ર દોષમુક્ત જ કરતા નથી પરંતુ અપીલકર્તા, કે જેઓ સ્વીકાર્યપણે હાઇકોર્ટ સમક્ષ પક્ષકાર ન હતા, તેમની વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા આક્ષેપોને પણ મજબૂત બનાવે છે. [ફકરા ૮, ૧૩] [૪૮૨–સી–ડી; ૪૮૪–ડી]

૨. હાઇકોર્ટે કેસમાં સહ–આરોપી એવા અપીલકર્તાને સાંભળ્યા વિના સામાવાળા નં. ૩ વિરુદ્ધની ફરિયાદ રદ કરવામાં ભૂલ કરી છે કારણ કે તેમની કથિત ભૂમિકાઓ એકબીજા સાથે સંકળાયેલી છે. હાઇકોર્ટે સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા દાખલ કરાયેલ રિટ પિટિશનમાં અપીલકર્તા પક્ષકાર ન હોવા છતાં અપીલકર્તા વિરુદ્ધ તારણ પર આવવામાં ભૂલ કરી છે. હકીકતમાં, વાદગ્રસ્ત હુકમનું અવલોકન સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે હાઇકોર્ટે અપીલકર્તાને સાંભળવાની તક આપ્યા વિના તેમની વિરુદ્ધ સામાવાળા નં. ૩ ની રજૂઆતો સાથે માત્ર સંમતિ દર્શાવી હતી. હાઇકોર્ટે, વાદગ્રસ્ત હુકમમાં, તેની હકૂમતનો અતિરેકપૂર્ણ ઉપયોગ કર્યો હતો જે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું સંપૂર્ણ ઉલ્લંઘન છે કારણ કે સહ–આરોપી એવા અપીલકર્તાને, સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા તેમની વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા આક્ષેપો પર સાંભળવામાં આવ્યા ન હતા. [ફકરા ૧૫, ૧૬] [૪૮૪–એફ–એચ; ૪૮૫–એ–બી]

૩. જોકે હાઇકોર્ટ સદર કોડની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અંતર્નિહિત સત્તાઓ ધરાવે છે, તેમ છતાં આ સત્તાઓ વાસ્તવિક અને નક્કર ન્યાય કરવા માટે છે,

જેના સંચાલન માટે જ તે અસ્તિત્વમાં છે અથવા કોર્ટની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ અટકાવવા માટે છે. આ કોર્ટે વારંવાર અવલોકન કર્યું છે કે અસાધારણ સત્તાનો ઉપયોગ જૂજ કિસ્સાઓમાં અને ખૂબ જ કાળજી અને સાવચેતી સાથે કરવો જોઈએ. જ્યારે અન્યાય અટકાવવા માટે સદર સત્તાનો ઉપયોગ કરવો અનિવાર્ય હોય ત્યારે હાઈકોર્ટ તેનો ઉપયોગ કરવામાં ન્યાયોચિત ગણાશે. [ફકરો ૧૭] [૪૮૫–બી–ડી]

૪. સ્વીકાર્યપણે હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તાને પક્ષકારોમાંના એક તરીકે જોડવામાં/દર્શાવવામાં આવ્યા ન હોવાથી, સામાવાળા નં. ૩ ની રજૂઆતોના આધારે સાંભળવાની તક આપ્યા વિના, તેમની કથિત ભૂમિકા વિરુદ્ધનું ચોક્કસ તારણ ટકાવી શકાય નહીં. બાબતને નવેસરથી નિકાલ માટે હાઈકોર્ટને પાછી મોકલવામાં આવે છે. સંબંધિત રિટ પિટિશનમાં અપીલકર્તાને સામાવાળા નં. ૪ તરીકે જોડવામાં આવે અને હાઈકોર્ટ નવા જોડાયેલા પક્ષકાર સહિત તમામ પક્ષકારોને તક આપ્યા પછી બાબતની નવેસરથી સુનાવણી કરે, અને બને તેટલી ઝડપથી તેનો નિકાલ કરે. [ફકરા ૧૮, ૧૯, ૨૦] [૪૮૫–ડી–જી]

ક્રિમિનલ અપીલેટ જ્યુરિસ્ડિક્શન: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૬૮૭/૨૦૧૪.

સીઆરએલડબલ્યુપી નં. ૨૨૦/૨૦૧૦ માં બોમ્બે હાઈકોર્ટના તારીખ ૨૯.૦૬.૨૦૧૨ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

હાજર રહેલા પક્ષકારો તરફથી પી.પી. મલ્હોત્રા, એએસજી, શેખર નાફડે, કૈલાશ વાસદેવ, સુબ્રમોનિયમ પ્રસાદ, રાજીવ દલાલ, વરુણ ટંડન, દિનેશ કોઠારી, પદ્માલક્ષ્મી નિગમ, બી.વી. બલરામ દાસ, યાસિર રૌફ, અનિરુદ્ધ પી. માયી, પવનશ્રી અગ્રવાલ, ચારુદત્ત મહિન્દરકર, આશા ગોપાલન નાયર, વિશ્વજીત સિંહ, અભિન્દ્ર મહેશ્વરી, પંકજ સિંહ, ઉમરાવ સિંહ રાવત, સંભાર્યા શંકર.

કોર્ટનો ચુકાદો મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ પી. સથાશિવમ દ્વારા આપવામાં આવેલ.

મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ પી. સથાશિવમ. ૧. પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

૨. ઉપરોક્ત અપીલ બોમ્બે ખાતેની હાઇકોર્ટ ઓફ જ્યુડીકેચર દ્વારા ક્રિમિનલ રિટ પિટિશન નં. ૨૨૦/૨૦૧૦ માં પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૯.૦૬.૨૦૧૨ ના આખરી વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમ વિરુદ્ધ દાખલ કરવામાં આવી છે જેમાં હાઇકોર્ટે મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, ૧૯મી કોર્ટ, એસ્પ્લેનેડ, મુંબઈ સમક્ષ પડતર સી.સી. નં. ૧૦૩૬/સીપીડબલ્યુ/૨૦૦૮ માં આલોક રંજન – અહીં સામાવાળા નં. ૩ (હાઇકોર્ટમાં રિટ પિટિશનર) વિરુદ્ધની ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરી હતી.

૩. ટૂંકી હકીકતો:

(એ) અપીલકર્તા, જેઓ ઇન્ડિયન રેવન્યુ સર્વિસ ઓફિસર છે, તારીખ ૧૫.૦૭.૨૦૦૩ ના રોજ ડેપ્યુટેશન પર એક્ઝિક્યુટિવ ડિરેક્ટર તરીકે

નેશનલ એગ્રીકલ્ચરલ કો–ઓપરેટિવ માર્કેટિંગ ફેડરેશન ઓફ ઇન્ડિયા લિ. (નાફેડ) માં જોડાયા હતા.

(બી) તારીખ ૦૧.૧૦.૨૦૦૩ ના રોજ, અહીં સામાવાળા નં. ૩ – આલોક રંજને નાફેડના નવા મેનેજિંગ ડિરેક્ટર તરીકેનો ચાર્જ સંભાળ્યો હતો અને તેમણે તીવ્ર નાણાકીય કટોકટીમાંથી બહાર આવવા માટે નાફેડની વ્યાવસાયિક પ્રવૃત્તિઓનું વૈવિધ્યકરણ કરવા તારીખ ૧૩.૧૦.૨૦૦૩ ના રોજ નાફેડના પ્રથમ બિન–કૃષિ જોડાણને મંજૂરી આપી હતી જેથી અન્ય વ્યવસાયોમાંથી થતી આવક કૃષિ ચીજવસ્તુઓના વેપારમાં થતી ખોટને ભરપાઈ કરી શકે. સામાવાળા નં. ૩ એ તમામ બેઠકોમાં ભાગ લીધો હતો અને ઉપરોક્ત હેતુ માટે મેસર્સ સ્વરૂપ ગ્રુપ ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (એસજીઆઈ) સાથે કરવામાં આવેલા તમામ વ્યવહારોને મંજૂરી આપી હતી.

(સી) તારીખ ૨૦.૦૪.૨૦૦૪ ના રોજ, જ્યારે સામાવાળા નં. ૩ નો બેઇજિંગના આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રવાસ માટે જવાનો કાર્યક્રમ હતો, ત્યારે તમામ તાકીદની બાબતોમાં ધ્યાન આપવા માટે અપીલકર્તાને તારીખ ૨૧.૦૪.૨૦૦૪ થી ૨૭.૦૪.૨૦૦૪ માટે કાર્યકારી મેનેજિંગ ડિરેક્ટર બનાવવામાં આવ્યા હતા.

(ડી) જાન્યુઆરી ૨૦૦૬ માં, બિન–કૃષિ વ્યવસાયમાં તેના અધિકારીઓ દ્વારા ભંડોળની ઉચાપતના આક્ષેપો પર દિલ્હી હાઇકોર્ટ સમક્ષ નાફેડ

વિરુદ્ધ જાહેર હિતની અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. ભારત સરકારે, તેના જવાબમાં, જણાવ્યું હતું કે સીબીઆઈ તપાસ હાથ ધરવામાં આવશે. નાફેડ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ સોગંદનામામાં, ફરીથી એ બાબતનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો કે તમામ વ્યવહારો શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વકના હતા.

(ઈ) સીબીઆઈ ના દબાણની પૂર્વધારણા કરીને, સામાવાળા નં. ૩ એ શ્રી એમ.વી. હરિદાસ, મેનેજર (વિજિલન્સ એન્ડ પર્સોનેલ) ને એસજીઆઈ વિરુદ્ધ ફરિયાદ નોંધાવવા નિર્દેશ આપ્યો હતો અને, તે મુજબ, સીબીઆઈ ઇકોનોમિક ઓફેન્સીસ વિંગ (ઇઓડબલ્યુ), મુંબઈ સમક્ષ ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી હતી.

(એફ) સીબીઆઈ એ ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ (ટૂંકમાં 'સદર આઇપીસી') ની કલમો ૪૦૯, ૪૧૧, ૪૨૦, ૪૬૭, ૪૬૮ અને ૪૭૧ સાથે વાંચતા કલમ ૧૨૦બી હેઠળ ગુનો કરવા બદલ અન્ય આરોપીઓની સાથે અહીં અપીલકર્તા અને સામાવાળા નં. ૩ વિરુદ્ધ તારીખ ૧૫.૧૨.૨૦૦૮ રોજની ચાર્જશીટ દાખલ કરી હતી.

(જી) આ તબક્કે, સામાવાળા નં. ૩ એ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬/૨૨૭ સાથે વાંચતા ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ (ટૂંકમાં "સદર કોડ") ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ હાઇકોર્ટ સમક્ષ બિન–

તહોમત મુક્તિ માટે ક્રિમિનલ રિટ પિટિશન નં. ૨૨૦/૨૦૧૦ તરીકેની પિટિશન દાખલ કરી હતી.

(એચ) તારીખ ૨૯.૦૬.૨૦૧૨ ના વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા, હાઇકોર્ટે અહીં સામાવાળા નં. ૩ નો કેસ સ્વીકાર્યો હતો અને તેમની પિટિશન મંજૂર કરી હતી.

(આઇ) હાઇકોર્ટના વાદગ્રસ્ત ચુકાદાથી નારાજ થઈને, અપીલકર્તાએ આ કોર્ટ સમક્ષ અરજી કરી હતી. અહીં અપીલકર્તા હાઇકોર્ટ સમક્ષ પક્ષકાર ન હોવાથી, આ કોર્ટે, તારીખ ૧૯.૦૩.૨૦૧૩ ના હુકમ દ્વારા, તેમને સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન દાખલ કરવાની પરવાનગી આપી હતી.

૪. અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી શેખર નાફડે, સામાવાળા નં. ૨–સીબીઆઈ તરફથી વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ શ્રી પી.પી. મલ્હોત્રા, હરીફ સામાવાળા નં. ૩ તરફથી વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી કૈલાશ વાસદેવ અને મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન કાઉન્સેલ સુશ્રી આશા ગોપાલન નાયરને સાંભળ્યા.

દલીલો:

૫. અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી શેખર નાફડેએ, સ્પેશિયલ જજ, સીબીઆઈ સમક્ષ દાખલ કરાયેલ તારીખ ૧૫.૧૨.૨૦૦૮

રોજની ચાર્જશીટ, નાફેડના પેટા–નિયમો અને હાઇકોર્ટના વાદગ્રસ્ત હુકમમાંથી અમને પસાર કરાવ્યા પછી, નીચે મુજબ રજૂઆત કરી હતી:

(૧) હાઇકોર્ટે કેસમાં સહ–આરોપી એવા અહીં અપીલકર્તાને સાંભળ્યા વિના સામાવાળા નં. ૩ વિરુદ્ધની ફરિયાદ રદ કરવામાં ભૂલ કરી હતી;

(૨) હાઇકોર્ટે હકીકતો પર સમરી ટ્રાયલ ચલાવીને તેની હકૂમતનો અતિરેકપૂર્ણ ઉપયોગ કર્યો હતો, જે આ કોર્ટ દ્વારા ચુકાદાઓની હારમાળામાં પ્રસ્થાપિત કરાયેલા કાયદાથી વિપરીત છે;

(૩) હાઇકોર્ટે તેની સમક્ષ અહીં સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા દાખલ કરાયેલ રિટ પિટિશનમાં અપીલકર્તા પક્ષકાર ન હોવા છતાં અપીલકર્તા વિરુદ્ધ તારણ પર આવવામાં ભૂલ કરી હતી;

(૪) હાઇકોર્ટે અપીલકર્તાને સાંભળવાની તક આપ્યા વિના અહીં સામાવાળા નં. ૩ ની રજૂઆતો સાથે સંમત થવામાં ભૂલ કરી હતી; અને

(૫) વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં અપીલકર્તા વિરુદ્ધના પ્રતિકૂળ તારણો ટ્રાયલને અસર કરશે, અને તેથી તે રદ કરવા માટે અરજ કરી હતી.

૬. બીજી તરફ, સામાવાળા નં. ૩ તરફથી વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી કૈલાશ વાસદેવે રજૂઆત કરી હતી કે સામાવાળા નં. ૩ ની ભૂમિકા અંગે ચાર્જશીટમાં ચોક્કસ સામગ્રીના અભાવે, હાઇકોર્ટ ફોજદારી કેસ રદ કરવામાં અને તેમને બિન–તહોમત મુક્ત કરવામાં સંપૂર્ણપણે ન્યાયોચિત છે. તેમણે વધુમાં

રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ કોઈ સ્પષ્ટ તારણ નથી અને હાઇકોર્ટે ચાર્જશીટમાં જે જણાવવામાં આવ્યું છે તે જ માત્ર પુનઃરજૂ કર્યું છે અને તેનાથી વધુ કંઈ નહીં.

૭. અમે સામસામેની રજૂઆતો પર કાળજીપૂર્વક વિચારણા કરી છે અને સુસંગત સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું છે.

ચર્ચા:

૮. અમારા સૂચિત નિર્ણય અને અંતે અમે જે આખરી નિર્દેશ જારી કરવા જઈ રહ્યા છીએ તેને ધ્યાનમાં લેતાં, તમામ હકીકતલક્ષી વિગતોની છણાવટ કરવાની કોઈ જરૂર નથી. અમે અપીલકર્તા, સામાવાળા નં. ૩ અને સામાવાળા નં. ૪ ની ભૂમિકા પહેલેથી જ નોંધી લીધી છે. નાફેડના પેટા–નિયમોની કાળજીપૂર્વકની વિચારણા પણ આરોપીઓની અલગ ભૂમિકા સ્પષ્ટ કરે છે. એ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરવા માટે હાઇકોર્ટ સમક્ષ સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા દાખલ કરાયેલ રિટ પિટિશનમાં, અહીં અપીલકર્તાને પક્ષકારોમાંના એક તરીકે દર્શાવવામાં કે જોડવામાં આવ્યા ન હતા. બીજી તરફ, હાઇકોર્ટ સમક્ષ કેટલીક જગ્યાએ અને, વાદગ્રસ્ત હુકમના ફકરા ૧૦ માં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં, અહીં અપીલકર્તાની ભૂમિકા અંગે ખાસ દલીલ કરવામાં આવી હતી, જે નીચે મુજબ છે:

".....વિદ્વાન કાઉન્સેલના જણાવ્યા મુજબ, જે નુકસાન થયું છે, તે નાફેડ અને મેસર્સ સ્વરૂપ ગ્રુપ ઓફ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ વચ્ચે કરવામાં આવેલા તારીખ ૨૪.૪.૨૦૦૪ ના પછીના એમઓયુને આભારી છે, જેના પર આરોપી નં. ૨ – હોમી રાજવંશ દ્વારા સહી કરવામાં આવી હતી, જેઓ નાફેડમાં ફાઇનાન્સ અને એકાઉન્ટ્સ અને ટાઇ–અપ બિઝનેસના તત્કાલીન ડિવિઝનલ હેડ હતા. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે તપાસ સંસ્થાનો પોતાનો જ એવો કેસ છે કે, સદર એમઓયુ પર આરોપી નં. ૨ – હોમી રાજવંશ દ્વારા, પિટિશનરની મંજૂરી વિના અથવા તેમની જાણ વિના સહી કરવામાં આવી હતી. સદર એમઓયુ માં ન તો કોઈ જથ્થાત્મક કે ન તો કોઈ મૂલ્ય વિષયક નિયંત્રણો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અગાઉના એમઓયુ માં જે આનુષંગિક જામીનગીરી પૂરી પાડવામાં આવી હતી, તે આ એમઓયુ માં સંપૂર્ણપણે ગેરહાજર હતી. એટલું જ નહીં, પરંતુ નાફેડના હિતનું રક્ષણ કરતા અને તેને સુરક્ષિત કરતા અગાઉના એમઓયુ માં જોવા મળતા વિવિધ સુસંગત ખંડો પિટિશનરને જાણ કર્યા વિના કાં તો રદ કરવામાં આવ્યા હતા અથવા તેમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યા હતા. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જોકે ચાર્જશીટમાં આક્ષેપ એવો છે કે આરોપી નં. ૨ – હોમી રાજવંશે મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, એટલે કે, પિટિશનરની મંજૂરી લીધા વિના, રૂ. ૨૩૫ કરોડની કિંમતના ભંડોળની આટલી મોટી ચુકવણી કરી હતી, તેમ છતાં આશ્ચર્યજનક રીતે,

મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, એટલે કે, પિટિશનરને આવી ચુકવણી માટે જવાબદાર ઠેરવવામાં આવ્યા છે અને કેસમાં આરોપી બનાવવામાં આવ્યા છે."

૯. ઉપરોક્ત દલીલો ઉપરાંત, પોલીસ રિપોર્ટમાં આરોપી વ્યક્તિઓ વિરુદ્ધ તપાસ સંસ્થા દ્વારા કરવામાં આવેલા આક્ષેપો પર પણ પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો હતો.

૧૦. હાઇકોર્ટ, ઉપરોક્ત દલીલોનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી, નીચેના નિષ્કર્ષ પર આવી હતી:

"પિટિશનર તરફથી વિદ્વાન કાઉન્સેલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલમાં ઘણું તથ્ય છે. એ આક્ષેપ કે આરોપી નં. ૨ – હોમી રાજવંશે, મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, એટલે કે, પિટિશનરની મંજૂરી વિના અને તેમને જાણ કર્યા વિના પ્રશ્નવાળા કૃત્યો કર્યા હતા અને એ આક્ષેપ કે મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, એટલે કે, પિટિશનર સદર કૃત્યો માટે જવાબદાર છે, તે બંને એકસાથે બંધબેસી શકે નહીં. ચોક્કસપણે, જો કેસ એવો હોય કે હોમી રાજવંશે મેનેજિંગ ડિરેક્ટરને જાણ કર્યા વિના, જે જરૂરી હતું અને તેમની પરવાનગી વિના, જે આવશ્યક હતું, આ ગેરરીતિઓ આચરી હતી, તો આવા કૃત્યો (જે પિટિશનરની પરવાનગી વિના અને તેમને જાણ કર્યા વિના કરવામાં આવ્યા હતા) ની જવાબદારી પિટિશનરના માથે નાખી શકાય નહીં. આ બાબત એટલી સ્પષ્ટ છે કે તેમાં વધુ કોઈ વિસ્તૃત સમજૂતીની જરૂર નથી."

૧૧. ફરીથી ફકરા ૧૭ માં, સ્પષ્ટ શબ્દોમાં, હાઇકોર્ટે નીચે મુજબ નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે:

> ".....નોંધપાત્ર રીતે, જ્યાં સુધી આરોપી નં. ૨ – હોમી રાજવંશનો સંબંધ છે, તપાસમાં એ પ્રસ્થાપિત થઈ શક્યું છે કે તેણે ગેરકાયદેસર રીતે મેળવેલી સંપત્તિમાંથી વિશાળ મિલકતો વસાવી હતી....."

૧૨. ફકરા ૨૨ માં, હાઇકોર્ટ અહીં અપીલકર્તા વિરુદ્ધ ચોક્કસ નિષ્કર્ષ પર આવી હતી જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

> "વધુમાં, આરોપી નં. ૨ – હોમી રાજવંશ સાથેની તેમની મિલીભગત અંગે પિટિશનર વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા આક્ષેપો, આરોપી નં. ૨ વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા આક્ષેપો સાથે વિરોધાભાસી છે. એ પહેલેથી જ જોવામાં આવ્યું છે કે એ આક્ષેપો કે સદર આરોપી નં. ૨, હોમી રાજવંશે, પિટિશનરની પરવાનગી વિના અને તેમની પીઠ પાછળ કેટલાક ખોટા કામો કર્યા હતા, અને એ કે સદર હોમી રાજવંશ અને પિટિશનરે સદર ખોટા કામો કરવા માટે કાવતરું ઘડ્યું હતું, તે બંને એકસાથે બંધબેસી શકે નહીં. ખરેખર, સહ–આરોપી હોમી રાજવંશ વિરુદ્ધના આક્ષેપોને ચાર્જશીટમાંની સામગ્રી દ્વારા સમર્થન મળે છે, પરંતુ જ્યાં સુધી પિટિશનરનો સંબંધ છે, આવી સામગ્રીનો અભાવ જ પિટિશનર કથિત કાવતરામાં સામેલ હોવાની થિયરીને અસ્વીકાર્ય બનાવે છે."

૧૩. અહીં સામાવાળા નં. ૩ – હાઇકોર્ટમાં રિટ પિટિશનરની દલીલો અને ત્યારબાદના નિષ્કર્ષ સહિતના સ્પષ્ટ તારણોનું અવલોકન અહીં સામાવાળા નં. ૩ ને ફોજદારી કાર્યવાહીમાંથી માત્ર દોષમુક્ત જ કરતા નથી પરંતુ અહીં અપીલકર્તા, કે જેઓ સ્વીકાર્યપણે હાઇકોર્ટ સમક્ષ પક્ષકાર ન હતા, તેમની વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા આક્ષેપોને પણ મજબૂત બનાવે છે.

૧૪. તે પ્રસ્થાપિત કાયદો છે કે સદર કોડની કલમ ૪૮૨ હેઠળની પિટિશન પર વિચારણા કરવા માટે, એ વિચારવું જરૂરી છે કે શું ફરિયાદમાંના આક્ષેપો પ્રથમદર્શી રીતે કેસ બનાવે છે કે નહીં અને ટ્રાયલમાં આવા આક્ષેપો માન્ય રાખવામાં આવે તેવી શક્યતા છે કે કેમ તે નક્કી કરવાના હેતુથી કોર્ટે આક્ષેપોની ઝીણવટભરી તપાસ કરવાની હોતી નથી.

૧૫. હાઇકોર્ટે કેસમાં સહ–આરોપી એવા અહીં અપીલકર્તાને સાંભળ્યા વિના સામાવાળા નં. ૩ વિરુદ્ધની ફરિયાદ રદ કરવામાં ભૂલ કરી હતી કારણ કે તેમની કથિત ભૂમિકાઓ એકબીજા સાથે સંકળાયેલી છે. હાઇકોર્ટે સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા દાખલ કરાયેલ રિટ પિટિશનમાં અપીલકર્તા પક્ષકાર ન હોવા છતાં અપીલકર્તા વિરુદ્ધ તારણ પર આવવામાં ભૂલ કરી હતી. હકીકતમાં, વાદગ્રસ્ત હુકમનું અવલોકન સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે હાઇકોર્ટે અહીં અપીલકર્તાને સાંભળવાની તક આપ્યા વિના તેમની વિરુદ્ધ સામાવાળા નં. ૩ ની રજૂઆતો સાથે માત્ર સંમતિ દર્શાવી હતી.

૧૬. અમને ખાતરી છે કે હાઇકોર્ટે, વાદગ્રસ્ત હુકમમાં, તેની હકૂમતનો અતિરેકપૂર્ણ ઉપયોગ કર્યો હતો જે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું સંપૂર્ણ ઉલ્લંઘન છે કારણ કે સહ–આરોપી એવા અપીલકર્તાને, અહીં સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા તેમની વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા આક્ષેપો પર સાંભળવામાં આવ્યા ન હતા.

૧૭. જોકે હાઇકોર્ટ સદર કોડની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અંતર્નિહિત સત્તાઓ ધરાવે છે, તેમ છતાં આ સત્તાઓ વાસ્તવિક અને નક્કર ન્યાય કરવા માટે છે, જેના સંચાલન માટે જ તે અસ્તિત્વમાં છે અથવા કોર્ટની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ અટકાવવા માટે છે. આ કોર્ટે વારંવાર અવલોકન કર્યું છે કે અસાધારણ સત્તાનો ઉપયોગ જૂજ કિસ્સાઓમાં અને ખૂબ જ કાળજી અને સાવચેતી સાથે કરવો જોઈએ. જ્યારે અન્યાય અટકાવવા માટે સદર સત્તાનો ઉપયોગ કરવો અનિવાર્ય હોય ત્યારે હાઇકોર્ટ તેનો ઉપયોગ કરવામાં ન્યાયોચિત ગણાશે.

૧૮. સ્વીકાર્યપણે હાઇકોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તાને પક્ષકારોમાંના એક તરીકે જોડવામાં/દર્શાવવામાં આવ્યા ન હોવાથી, અહીં સામાવાળા નં. ૩ ની રજૂઆતોના આધારે સાંભળવાની તક આપ્યા વિના, તેમની કથિત ભૂમિકા વિરુદ્ધનું ચોક્કસ તારણ ટકાવી શકાય નહીં.

૧૯. ઉપર જે જણાવવામાં આવ્યું છે તેના સંદર્ભમાં, ક્રિમિનલ રિટ પિટિશન નં. ૨૨૦/૨૦૧૦ માં તારીખ ૨૯.૦૬.૨૦૧૨ નો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો રદ કરવામાં આવે છે અને બાબતને નવેસરથી નિકાલ માટે હાઇકોર્ટને પાછી મોકલવામાં આવે છે.

૨૦. અમારા નિષ્કર્ષને ધ્યાનમાં રાખીને, અહીં અપીલકર્તા – હોમી રાજવંશને ક્રિમિનલ રિટ પિટિશન નં. ૨૨૦/૨૦૧૦ માં સામાવાળા નં. ૪ તરીકે જોડવામાં આવે અને અમે હાઇકોર્ટને વિનંતી કરીએ છીએ કે નવા જોડાયેલા પક્ષકાર સહિત તમામ પક્ષકારોને તક આપ્યા પછી બાબતની નવેસરથી સુનાવણી કરે, અને આ ચુકાદાની નકલ મળ્યાની તારીખથી પ્રાધાન્યતઃ છ મહિનાના સમયગાળામાં બને તેટલી ઝડપથી તેનો નિકાલ કરે.

૨૧. ઉપરોક્ત શરતોને આધીન અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

બી.બી.બી.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.